

SLOVENIJA.

List 95.

V torek 27. Listopada

1849.

Slovenija izhaja vsaki teden dvakrat, in sicer vsaki torek in petek. Predplačuje se za celo leto v založnici v Ljubljani 7 gold., za pol leta 3 gold. in 1/2, za ene kvatre 1 gold. in 45 kr. Za celoletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odrajuje še 1/2 gold. Za po pošti pošiljano Slovenijo je celoletno plačilo 8 gold., polletno 4 gold., za ene kvatre 2 gold.

Še nekaj od državnoga zakonika in vladnega lista.

Da bi se, kar se razglaševanja postav, ukazov in drugih za oznanilo odločenih razglasov vlade tiče, neodločnost dozdajnih predpisov odvernila, in v tej reči večja gotovost in enojnost pripravila in da bi se tako na pravilo enakopravnosti vsih v Našej državi zjedinjenih narodov vsa pazljivost obrnila, smo po nasvetu Svojiga ministerstva sklenili in zapovedamo, kakor sledi:

§ 1. Od dobe, ki bo pozneje odločena, se bo državni zakonik in vladni list v vsih po deželah navadnih jezikih izdajal. Izdava vsakega posameznega zvezka tega zakonika se mora po Dunajskih vladnih novinah in po vsih za natis uradnih razglasov odločenih novicah deželnih vlad vselej brez odloga na znanje dati.

Teksti v različnih deželnih jezikih so vsi enako pristni (avtentični). Nenemškimi tekstom se mora nemški prevod pridati.

Ova je tista postava, ki je bila s tako pohvalo in s takim užitjenjem po celem carevini primljena, ova je tista postava, ki je avstrijskim Slavjanom donesla upanje na boljšo, na veselejšo prihodnost. Zato smo serčno pozdravili, gorečo celovali prvi zvezik državnega zakonika.

Pa, brati Slavjani! milujte in žalujte; — za nas verle in zveste Slavjane ni vina bez pelina, — ni veselja bez žalosti! Sladko smo sanjali v svetim raj, — sanjali smo! zbudivši se smo bili v starej temi, v žalostnej pušavi! Čujte, bratjo mila! kaj časopis „Wanderer“, in po njem „Südslavische Zeitung“ in „slavenski jug“ v listu 102 piše: „Ministerium izdao je onomadne vele važnu naredbu na državnu tiskarno, kojom odustaje od namere, da se državni zakonik u više jezikah tiska. Od sad dakle tiskati će se zakonika samo u nemačkom jeziku. U pokrajinah pako prevoditi će se pod nadzorništvom poglavarstvih na dotične domače jezike. Zakoni dakle biti će voljda samo u nemačkom jeziku authentični.“ Brati! alj se vam ova novica zdi verjetna, alj se vam zdi mogoča? Sveta je nam bla dosada carska beseda; v vsih naših tugah je bla naša nada slavjanska poslovica: „Carska neporiče!“ Za to mi tukaj nočemo verjeti ovo žalostno novico, jo vsi deržimo in razglasimo za gerdo, nesramno laž, in sicer tim več, ker naj-novejši listi iz Beča od tega clo nič ne omenijo. Naj bo, kakor hoče, od zakonika bomo sopet ja sopet govorili.

Mi Slavjani ne smemo samo poderati, moramo tudi staviti; ne smemo reči, to in uno ni prav; temuč moramo tudi pokazati, kaj je prav. V listu 92 Slovenije sem odkritosrečno povedal, kar mi pri državnemu zakoniku ni dopadlo; dones se bom podstopil pokazati, kako bi se imel nemški pervopis (Urtext) predstavlati v naš slovenski jezik. Unobart sem podčral, danes bom zidal.

Da se mora predstavljati bez tiskarnih in slovničkih pomot, to oméniti se mi tréba ne zdi. Toraj rečem; predstavljati se mora:

1. razumljivo. Od ove lastnosti so No-

*) Ta za nas Slovene žalostna novica se ni poterdila, in Wiener Zeitung od 18. listopada jo za lažnjivo spozna, kar smo tudi v 93. listu Slovenije na znanje dali.

Vredništvo.

vice v listu 24. t. l. tako resnično in lepo pisale, da ja lepše ne morem, in vse od besede do besede sem postavim: „Predstavljajte, častiti domorodci! z lahko razumljivo besedo. Dostikrat se zamore marsiktera reč, ki je prostimu Nemcu nerazumljiva, po slovensko lahko umevno dopovedati; postavim, „absolute Stimmenmehrheit“, — kateri prosti Nemec razume kaj hoče ta beseda reči? Stavim, de nobeden. Če pa mi po slovensko rečemo „čezpolovnica“ (čezpolovična večina glasov), se bo tudi prost Slovenec v nji kmalo znajdel. — Predstavljajte po domače! Razdelite dolge in zapletene nemške stavke (Sätze) v kratke; kratek stavek je lahko razumljiv in je v duhu slovenskiga jezika. Prosim Vas, de naj bo to Vaše nar poglavitniši delo, de razkosite dolge stavke, ki v nemškimi dostikrat nimajo ne konca ne kraja. Ne stavite slovenskih besed po ptuje, de praviga Slovenca ušesa bole; ne deržite se sužno samostavnih imen (Hauptwörter), de bi jih vedno le spet v imena predstavljali; to ne gre po slovensko, in naredi pisanje okorno in težko razumljivo.“ — Razumljivost je toraj neobhodno potrebna; pa vender mora tudi ona svoje meje imeti. Novi časi so nam donesli nove reči in naprave, toraj tudi nove imena in nerazumljive besede: „gasilni-časni uate“, „aate zaostan“, veliko jih, žalibože! le počasi bere, veliko jih clo brati in pisati nezna; kateri predstavljavec je tisti sveti duh; da bi vse znali in razumeli. Dajte nemškemu kmetu, ja še mestjanu nemške postave alj razglase v roke, tudi on bo težko kaj zastopil, on, ki je imel nemške šole, bukve in vse druge pripomočke, on, ki se z svojo nemško omiko tako širokoustno baha. Le v slovenskim duhu uravnane šole, le novim časom in potrebam primerne knjige, le bolj izobražene in dobro plačane učeničke nam dajte, zares! Slovenci imajo bistre glavice, in bojo v kratkim prav lahko in lepo zastopili. To se pa samo od sebe vè, de prosti kmeti nikolj ne bojo pravdoznanci, in da postave in razglase nikolj ne zamorejo tako tanjko in hitro zastopiti kakor tisti gospodi, ki so se na to učili, ja 15 — 20 let učili. Vse ima svojo mero. To pa tudi noben ne bo tirjal, da bi se v postavah, razglasih, pisarnicah tisti jezik, in tisti slog rabil, kteroga prosti clovek doma upotrebuje! postavim: kdo bo tirjal od sodnika, da bo takole svojo sodbo podpiral: „Če vse premislim, kar je blo v pravdi povedano, najdem, da ima tožnik prav, in da mu moram pripisati, da sme svojo živino pastiti po pašniku, kteri je toženega; toženi sicer pravi, da ima priče, katere itd.“ Vse ima svojo mero: torej ne previsoko, pa tudi ne pretrivialno. Mi Slovenci moramo na to gledati, da se bo pri nas v vsih pisarnicah „in der Regel“ vse po slovensko pisarilo; zatoraj si moramo napraviti opravljeni jezik; pri tej reči pa tudi mi Slovenci temu nikakor odšli ne bomo, kar je vse druge narode zadelo, namreč: da priprosti clovek domačega opravljenega jezika skoz in skoz ne razumi. Če torej tirjamo pri prestavljanju „umevnost“, ne smemo biti prenapeti; bodemo zadovoljni s tim, kar je mogoče: „ultra posse nemo tenetur.“ Prestavljati se mora:

2. za Slovence po slovensko. Po nemilej

osodi smo mi Slovenci, — sinovi jedne majke, brati po kervi in jeziku, — raztergani na male kose, razdrobljeni po 6 kronovinicah. Škoda je očevdina; ni čuda, da vsaki vlastenec nad tim žaluje. Kaj pa nas še le čaka, ako se to poterdi, da se bo na Dunaju državni zakonik tiskal v nemačkom jeziku, in se v pokrajinah prestavil v dotične domače jezike! Kaj bo, ako se bojo za jeden jedini slovenski narod nemške postave poslovenovale v 5 — 6 mestih, po 5 — 6 komisijah! Nočem opomniti, da bi taka naprava strašno mnogo stroškov požerla, da bi s tim naša vlada le slabo ljubézen do vselej zvéstih Slovincov na znanje dala; le samo to rečem, da bi v Ljubljani gospodovala krajnske posebnosti; da bi se v Gradcu alj Celju urinavalo das spezifische steirische Windischthum, da bi se v Čelovcu zavijalo po Koroško itd. bila bi to gotovo babilonska sméšnjava! Slovenci bi se pa oddaljevali, bi životarili, in zadnič v ptujim življu poginili; kar vsmilen Bog in naše slavno ministerstvo naj obvarje! Jeden narod mora imeti jeden opravljeni jezik; Slovenci ga bojo dobili, če vésti ljudi za res slovenski narod sostarijo jedan isti prevod. —

Tóre slovenske kronovine, na Dunaju od jedne iste komisije poslovenovale; b) če se bo za vse kronovine, v kterih Slovenci prebivajo, samo jedna komisija izvoljila, ki bo po duhu in kopitu državnega zakonika deželne postave predstavljala. Žalostno bi blo za slovenski narod, in težavno za vlado, ako bi se za pojedine kronovine postavili posebni provodniki. Z cele duše poterdimo, kar Novice pišejo, da noben clovek samoteš nima vsih potrebnih lastnost, in da torej nihče ni v stanu, samoteš tako predstavljati, da svojo nalogo popolnoma dopolne. Komisije naj se postavijo, komisije iz vsih slovenskih pokrajin, in po moji misli ni tréba, da morajo vsi udi biti pravdoznanci; dosti je, ako so nekteri, uni pa jezikoslovci in pravi vlastenci, in bodi Bogu hvala, takih ne ménka.

Naj pa se postave predstavljajo, kjer in od koga hočejo, vselej naj se ravna po sledečih pravilih našega Majerja str. 24:

1. mesto tujih reči, namreč mesto germanizmov, latinizmov, turcizmov, graecizmov itd. upotrebujemo vselej slovenske reči i izraze; če nam ove pomejnajo, izposodimo jih najprej pri Jugo- po tem pri drugih Slavjanih, zadnič še le pri tujih narodih.

2. mesto jednostranih reči i izrazov (idiotizmov i solicismov), kteri so samo u jednoj pokrajini znani, sprimimo reči i izraze vsemu slovenskemu narodu, ali saj večoj njegovej strani znane. Vselej naj se piše: „pervi“, „država“, „uvod“, „ukaz“, „u šolo“, „uverstiti“, „njegovo“, „ovi“, „isti“, „lete“, „namesto“, „iga“, „im“ (local) vsigdar „ega“, „em“, „namesto odstranosti: „nj“, „ji“, „zanj“ rabi vselej: „njega“ alj „ga“, „njej“, „za njega“ itd.; namesti štajerskega: „ne je“, „ne so“ piši obče slovensko: „nisim“, „ni“, „niso“; mesto krajnske posebnosti „nar“, „in“, „dass“ upotrebuji u 3. stopnji slovensko „naj“ in „da“. Lepa hvala gre „Sloveniji“, ktera je začela od nekaj časa prav po obče slovensko pisati; bodemo literalni!

3. mesto nedoslednih reči i izrazov vze-
mimo dosledne (etymologičke).

4. ako je u kojem podnarečju več reči i
izrazov za jeden isti slučaj, za jednu istu
stvar, upotrebujmu onu reč i oni izraz, koji
je doslednejši, i vsemu narodu ali večoj nje-
govoj strani znan, razumljiv i ugoden.

Tako mi sunca! to se ne pravi, slovenski
jezik poptujčiti, nov jezik kovati, slovenski
jezik neznan in tuji delati, temuč to se po
vsaj pravici mora imenovati jezik izobraže-
vati; to je pravi brus jezika, to je prava, to
je jedina pot do izverstnoga, slovenskoga,
opravnoga jezika. Zatorej še enkrat: go-
spodi provoditelji! ne po krajnsko, ne po šta-
jersko, ne po koroško, goriško ali primorsko,
— temuč vselej in povsod po občeslovensko!! —

Prestavljati se mora:

3. občeslovensko približevaje se ilirsko-
mu podnarečju.

U slavlanske uzajemnosti cveti sila, moč,
sreča in slava Slavjanov: „složno dakle, slo-
žno! Juterna zora ove zaželjene slavlanske
uzajemnosti in složnosti je nam prisjala v Beč-
ke komisiji za slavlansko pravorečje. Ova
komisija bo mende skoraj svoje težavno in
važno delo dokončala, in željno in težko pri-
čakujemo besednik slavlanskoga pravorečja.
Gotovo se bode tudi v kakej seji prašalo, ali
bodo vse narečja v jeden zvezik prišle, ali pa po-
sebej. Zastran ove reči vsi tukajšnji vlastenci ta-
kole mislijo: ker je bila komisija skupej, mora tudi
delo nje skupej na svetlo iti; to tirja slavlanska
uzajemnost toliko važna in potrebna; ako je kje
kaka nova beseda vzeta, dobi več veljavnost,
če se tudi v drugim narečju najde; ako bojo
besedniki ločeni, si bo vsak uradnik k večim
le svoje oskerbel, in z drugimi ne bo priměr-
jati mogel; dalej je dobro za uradnike, ker
se bojo jezike drugih pokrajin naučili in od
ondot prejete dopise in pisma razumeti zamo-
geli.“

nje izvirajočo moč Slavjanov vidli; tudi bo ce-
nejši prišel vladiti ovi besednik, ker ne bo trē-
ba 6 krat nemških besed natisniti. To in še
drugi so uzroki, zakaj mi Slovenci želimo in
prosimo za jeden jedini besednik za vse slav-
janske narečja. Ti uzroki se nam tako tem-
eljiti in neoporekljivi zdējo, da bi nas glo-
boko v serca zbudilo, ako se bo na Dunaju
drugači ravnavalo. Slavni Kolar, koji si v
slavlanskih persih spijočo iskrico slavljan-
ske uzajemnosti naj prvi zbudil, ki si v svo-
jem poslednjem govoru tak krasno in živo po-
kazal ljubezen do slavljanstva, Ti slavni Ko-
lar se bodeš tudi gotovo pri tej priložnosti
krepko potegnil za slavlansko uzajemnost! —

Približevati se moramo vsi Slavjani, toraj
tudi mi Slovenci, in to naj prej svojim slav-
janskim bratom na jugu; Toraj se mora der-
žavni zakonik predstavljati v slovenskom jezi-
ku, pa tako, da bode, kolikor je mogoče, po-
dobno vsim ilirskim podnarečjem. Po mojih
mislih bi se mi Slovenci že sada in hitro mo-
gli s drugimi jugoslavjani složiti v sledećih
toćkih:

1. da sklanjamo v 7. padežu jedinobraja
in 3. pad. višebroja mužka in srednja imena
samostavna tverdogo dokončanja na „om“,
mehkoga na „em“; post. „z jelenom“, „z
selom“, „jelenom“, „selom“, „s kraljem“, „s
poljem“, „kraljem“, „poljem“; — imena sa-
mostavna ženskoga spola pa v 7. pad. jedinobr.
na „oj“; in 2. padež. višebr. tako, da se od-
verže poslednji samoglasnik 1oga padeža v
jedinobr. post. „z ženom“, „žen“, proč krajn-
sko postranostjo: „žená“, „deželá“. —

2. da pri prikladnih pišemo vselej „ega“,
„emu“, „em“, „ej“.

3. da pri glagolih izhadjajućih v prvoj
osobi sadašnjega vremena na „im“ v 3. osobi
višebr.: kaž. načina sadašnj. vremena pišemo
„e“; post. mesto „učijo“ že v nekim krajih
navadno „uče“.

4. da upotrebujeemo že sada pismeni „č“.

§. 26.

U književnom ilirskom narečju u cirilici i
u latini se morate upotrebovati pismeni *č* i *ć*;
u cirilici taki mali jer (ј).

a. Ovaj knj. *č* se u raznih ilirskih stra-
nah različno izgovara i „piše, namreč: kao *e*,
ej, *i*, *ie*, *je* i *ije*: vera, *vejra*, *vira*, *viera*,
vjera i *vijera*. Vsakomu je svobodno ovaj *č*
po svojem izgovarati i pisati, ako piše u ko-
jem podnarečju; pišući pak u knj. narečju,
budi u latini, budi u cirilici, mora upotrebo-
vati vsigda *č*; književno narečje mora si pri-
zadēvati, da ugod i ustreže vsemu narodu; u
tēm smo pa razdēleni na 6 stran; kakogod
napíšeš, ugodiš i ustrežeš samo jednoj strani
naroda; *č* ie pa mesto svih razlik, vsaki ga
može po svojem čitati, š njim ustrežeš i ugo-
diš dakle vsim. Pisati se pak može za vsa-
kim soglasnikom, samo ne za pismeni *g*, *j*,
h, *k*, niti od početka reči.

To so moje misli zastran prestavljanja
postav in ukazov.

Mnogo je gospodov po Sloveniji učenej-
ših in za ovo važno reč sposobnejših to do-
bro vēm in čutim; pa oni sada — v tej ime-
nitnej dobi — molče. Zato, dragi domorodci!
če opazite; da sem posernul, prijazno mi
oprostite; sila je me prisilila, in ljubezen do
domovine je me gnala; volja je bla dobra! —

Celovec 20. Novembra 1849.

Svečan.

Austrijsko Cesarstvo.

Slovenska dežela.

Ljubljana. 25. listopada. Naša kme-
tijska družba je imela 20. t. m. veliki zbor.
Reči, čez ktire se je tu govorilo so sa kme-
tištvo naše dežele prav važne. Posebno od
kmetovavcov se je spoznalo, da dozđajni uk
kmetijstva na šolah le malo hasne, kir se učen-
ci pre malo praktično izurijo, sklenilo se je
torej, da naj se pri velicij posestvih na de-
želi kmetijske šole vstanovijo, v ktire se bojo
3 k većim 4 učenci vzeli in djansko kmetijstva
vadili. Tud je bilo rečeno, da se sme v svih
kronovinah od rodoljubja in gorečnosti g. kme-
tovavcov pričakati, da bo marsktir med njimi
z veseljem častno službo učenika kmetijstva
v svojim okrožji prevzel. Na krajnskim hoče,
kakor smo zvedli 4 ali 5 gospodov na svo-
jih kmetijstvih take šole napraviti. Eden iz
med njih ima svoje posestvo blizo Ljubljane,
vsi drugi pa na Dolenskim. Na gorenskim to-
rej in na Notrajnskim se dozđaj ni nobeden
najdel, da bi to važno reč popirat hotel. Kme-
tijska družba je pač spoznala, da bi blo kaj
dobro ako bi v vsakim okrožju vsaj ena taka
šola bila, in vsi pričijoči so bili v tem ene
misli, da se ima g. Urbančič gorenski grajšak
in slavni kmetvavec v imenu cele družbe na-
prosit, da bi tud on za gorensko stran kme-
tijsko šolo na svoji grajšini napravil. G. Ur-
bančič kmetijski družbi to prošnje gotovo ne
bode odrek, kir se je dozđaj zmirej gore-
čiga podpornika kmetijstva skasal, kar se je
posebno pri sadnih razstavah vidilo. Hvala in
slava vsim gospodam, ki za omiko prostiga
kmetovavca skerbeti hoćejo. Hvala pa tudi
visokomu ministerstvo, ktiro to novo napravo
na vso moč podpira. Poprejšne darila za bice
v znesku 900 goldinarjev so sdaj v to od-
ločene, da se bodo štipendi za učence v tacij
šolah napravili. Nekaj denarja bode učencu
za neobhodno potrebne reči na roko dano, kar
ostane, dobi njegov kmetijski vodja za svoj
trud. Po dokončanim tretjim letu bojo nar-
pridniš darila v dnarjih dobili. Več se je čez
to reč govorilo, kar bojo tudi Novice na
snanje dale. Posebno pa je predlog g. Samasa
dopadel, da ima namrec kmetijska družba vi-
soko ministerstvo naprositi, da bi blagovolilo

nar pridniš učence v tacij šolah začasno od
vojašine oprostit, ravno tako kakor so tudi v
drugij šolah pridni učenci tega deležni. Opro-
štenje od vojašine bi bil nar boljši nagon za
prihodne učence, da bi se z vsim pridam kme-
tištva poprijeli, in to bi već zdalo, kakor vse
darila. —

Tudi od kovaške in živinozdravilske šole na
Poljanah je bil govor. Ta šola je četerťa v
našim cesarstvu, in prva slovenska. Gospoda
dohtarja Bleiweis in Struppi sta se za njeno
vranjanje že skoz leta trudila, in od truda in
znanosti teh dvch gospodov tud pričakat sme-
mo, da bo ta šole daleč slovela. Dobre šole
so podlaga naše prihodnosti, to je tud kme-
tijska družba spoznala, in kakor je ona po
Novicah potrebne vednosti med ljudstvom
razširila, tako je tudi mladenčam priložnost
dala se za naprej se v kmetovavstvu izuriti;
kakor sedajni čas tirja. Slava ji!

Celovec 23. Novembra 1849. „Ako
se to zgodi z zelenim lesom, kaj bo z suhim?“
— Slavni vlastenec, častiti gospod Vertovec
je svoje „Shodne govore“ slovenskomu dru-
tvu v Ljubljani v dar prinesel. Vsi Slovenci,
dobro poznavši izverstnoga g. pisatela, so
ovo delce težko pričakovali. Pride na svetlo;
ajdmo! si ga naročit. Pa kaj! mesto 40 kr.
kakor je blo po Novicah oznanjeno, velja tu-
kaj v Celovcu 48 kr. in kakor po Gracarci
zvemo, ravno toliko tudi ondot velja. Jeza
me mika; letim k Leonu prašat kaj je to. On
mi zagotovi, da ni v stanu drugači dati ovo
knjižico, ker mi niso dovoljeni v knjigoterztvu
navadni procenti to je 25 od sto. „Na mojo
besedo pišete na odbor slovenskega društva v
Ljubljani, sem rekel, dober stojim, da vam
bode ovi odbor zadovoljno dovoljil navadne
procente, da se bojo „shodni govori“ tukaj
kupovali za ravno tisto ceno, kot v Ljubljani.“
G. Leon piše; mi vsi odgovor težko pričaku-
jemo; dones pride odgovor od gosp. Lercherja
— „da odbor ne dovolji već kot 10%“; in
se takole glasi: „Ich muss bedauern, Ihnen
keine grössere Provision gewähren zu kön-
nen. Ich habe dem Ausschuss des Vereines
alle möglichen Vorstellungen gemacht, jedoch
vergeblich. Ich selbst habe für meine Mühe
gar nichts, und habe mich der Versendung rein
aus Gefälligkeit unterzogen. Wenn ich die
Emballage und Mühe, welche ich zu den Sen-
dungen verwenden muss, berechnen wollte,
so hätte ich im Gegentheil noch von Schaden
zu reden.“

Leon je mi v roke zagotovil, da on vse
v svojej tiskarni tiskane knjige na vse strani,
clo v Leipcik razpoše za navadne procente;
Leon, ki mora rokopiše dobro plaćati, in ve-
like stroške prenesti in od tega živeti. Slo-
vensko društvo v Ljubljani pa, ki... pa rajši
molčim, serce mi od žalosti poka, da so vse
moje; in drugih vlastencev besede zastoja:
„Ako se to godi z zelenim lesom; kaj bo z
suhim?“ „hinc illae lacrimae.“ —

Šolsko leto je se začelo; upali smo, da
bode boljši, — pa goljufali smo se. Od svih
strani slišimo žalostne glase; němcarstvo se
hoće po sili v vse ljudske šole usiliti! blizo
Celovca je neki učitel mende od dehanta še
ojstro grajan bil, ki je lani učasi — po šoli
— tudi slovensko učil: indem die Kinder in
der windischen Sprache ohnediess za Hause
genug Uebung haben(!), die deutsche Spra-
che aber zu V. nur in der Schule(!) ge-
lehrt werden muss(!), so etc.... V dol-
nej Kapli mora naš iskreni vlastenec A. Šker-
janc zavolj upeljanja slovenščine v šole hude
boje bojevati; v Borovlah bi bla letas sloven-
ščina morebiti iz šole pahnjena, če bi se ne
bla g. fajmošter in učitel že večkrat pohvalen
G. Somer krepko za njo potegnila. Bog ve,
kako se drugod godi? Visoko ministerstvo,
deželno poglavarstvo, škofsko svetovavstvo
je že v letu 1848 postavlo oznanilo, da se
ima v nižijih šolah vse v materinskij jeziku
učovati; kako se prederznejo neki ljudi ovo

Nepolitiški del.

Denica.

(Karinthia leto 1812.)

Le sveti nam Denica!
Te čisto gledamo,
Prelepa si divica!
Te zgodno sprevlamo.
Posukaj se na nebi,
Meglice temne ztrebi,
Rodila zarjo boš!

Odžalnica! bolniku
Pomenšaj zdihele,
Noj skerbniimu redniku
Perlijaš vapanje:
Si rože porosila
Jutrovno rast delila
Semdol z obilnostjo.

Med zvezdami kralica!
Nam iskraš božjo čest;
Vesolja porodnica!
Nam dajaš rože v pest,
Te hvalijo rodovi,
Noj spevajo vetrovi,
Z čestjo oblečena!

Glej človek! blisketati
Čednosti lep obraz!
Temnice nje se bati,
Nedolžnost ma za pas
Svetost so njeni žarki,
Sedi v nebeškeji barki
Noj plava skozi svet.

Svetlobo sončno pile
Noj čisto vderženo
Na zemljo našo lije
Prav z lubeznivostjo;
Le pridite noj pite
Se žejni napojite
Od sonca je ta luč!

U. J.

Kničanin.

Zovim. Graščani so visoko in močno postavljene, možki in odkritoserčni. Oče Kničanina je bil pod Černim Jurjem eden nar imenitnejših kupcev. Imeniten kupec ima na Serbskem veliko veljavo, posebno če z živino kupčuje. On jezdi od sela do sela, vedno v orožju in ustno pogodbe sklepa. Zvestoba in vera tam še veliko velja. Od začetka mlademu Stefanu Petroviču opravilo svojega očeta ni kaj dopadlo; ko se svoje moči ni poznal, ga je nekaj vun v loge gnalo; z 20 do 30 tovaršev, katerih vodja je bil, je na lovu gore obhajal, da so se njegovi tovarši naveličali in spet domu vernili.

Kničanin rojen 1809 v vasi Knječ, od ktere je ime dobil, je bil vonder le kupec kakor njegov oče, in si je kmalo veliko veljavo pridobil. Znan je bil njegov pogum, moč njegove rame, gotovo oko. Nobeden ga ni pretekkel, prejahal, nobeden vergel; pa je tudi sebi enakega iskal, ker je bilo modre in stanovne besede potreba. To ga je knezu Milošu Obrenoviču sumljivega storilo. Miloš se je bal Kničanina, moža serčnega in ljudoljubnega. Lahko so ga torej pri Milošu počernili, ki ga je v letu 1832 oklenjenega pred se pripeljati in v ječo vreči ukazal.

Čez 15 dni je bil spet pred kneza tiran, pa pogum mu ni vpadel. Odkrito je knezu govoril, ker si nič hudega svest ni bil. Previden Miloš je spoznal njegovo vrednost, ga je iskal zase pridobiti in ga pri sebi vderžal. V letu 1835 ga je postavil za kantonskega kapitana v Jesenicah in v letu 1839 za krožnega poglavarja v Smenderevu. Pa Miloš je že zaupanja in ljubezen svojega naroda napravil, posameznim možem ni bilo več mogoče ga rešiti. Njegov pogum se je spreobrnul v nezaupanje in kervoželjnost. Kničanin in vse dobromisleči so se od njega odtergali in se njegovemu mlademu in upolnemu sinu podvergli.

Pa tudi temu so sebični ministri prestol poderli. Njih delo je, da so bili možji, kakor Kničanin zapuščeni in iz domovine pregnani. Dve leti 1840—1842 je bil Kničanin v Vidnu kamor je pobegnul in kjer je tudi varstvo dobil. Knez Aleksander je Kničanina častil, ga je za svetovavca zvolil in večkrat v svet poklical.

V tej službi se je Kničanin v vojsko dvignul in junaško bojeval za svoje brate v voj-

vodini. Rad je ženo in otroke zapustil, da je le svojim bratom pomagati mogel. Kako junaško se je on bojeval, koliko je v bran vojvodine storil, je vsakemu znano. Postavil si je slavni spominek v zgodovini Jugoslovancov.

Jugoslovanske cvetlice.

(Nabral F. Cegnar.)

23. Simeon Milutinović.

Simeon Milutinović je bil rojen v Sarajevu v Bosni. Bil je edini sin kupčevca Simeovića Milutina. Malo mesecev po njegovem rojstvu je začela po Sarajevu kuga razsajati. Njegovi starši so zavolj tega Sarajevo zapustili in se na deželo podali, ker je pa kuga dolgo terpela in se okrog razširvala, so se nekoliko let pozneje v na meji ležeče mestice Gradašac vselili. Tam so 6 let prebivali, in potem v Zemun se podali; kamor jih je en zlahtnik povabil, da bi se strašne turške vojske ognili, ki je v tamošnji okolici divjala. Milutin se je namenil v Belgrad podati, pa Belgrad je po dokončani vojski Turkom v roke padel; torej je bil primoran v Zemunu ostati. Svojega sina je v Scegedin na Ogersko v šolo poslal. Mladi fantič se je tukaj učil latinsko in ogersko, zgodovino, zemljopisje in druge učenosti. Čez 4 leta se je v Karlovce podal, kjer je še 3 leta učivnice obiskoval. Med tem se je pa na Serbskem vstaja vnela. Černi Juri je Belgrad Turkom vzel. Ko so zdaj njegovi starši se v Belgrad napotili, je tudi on z njimi šel. Tam dobi službo in tudi prilžnost nar imenitnejše junake svoje domovine spoznati. Zadno poletje je sam prostovoljno v domače verste proti zatiravcem stopil, akoravno se je silno težko ločil od svoje ljube. Ko so Turki spet Belgrad vzeli, je svojo ljubo umorjeno najdel. Brez tolažbe, brez upanja je v Sirmio pobegnul. Da bi svoje ranjeno srce ozdravil, se je podal na pot skoz Dunaj, Terst, Reko, in se skoz Dalmatinsko in Bosno v svojo domovino vernul. V drugi vstaji se je bojeval za svobodo Serbskega. Ko se je

potem pa gre svoje starše, od katerih ni nič vedil, iskat. Zastonj je celo Valaško obhodil. Med tem je prišel njegov oče v Belgrad, ker ga je ondi najti mislil, pa oče in sin sta se zgrešila, akoravno sta se na Donavi srečala. Čez nekoliko let je vonder Milutinović, potem ko je celo Bulgarsko in Serbsko prehodil, svoje starše v Kišenovu na Besarabskem najdel. Tam so se prvi serbski vojvodi deržali. Milutinović je nekoliko časa v očetovem domu ostal. Njegova mati Anglija je kmalo po njegovem prihodu umerla. Zelja se na svoj dom vernuti mu ni bila dovoljena, ker je na Vlaškem velika prekucija vstala. V tem kraju je Milutinović svojo Serbiano zložil. Večkrat je čul serbske junake od minulosti pripovedovati. To ga je navdahnulo, njih slavne dela prepevati. Čez 4 leta je bilo njegovo delo dokončano, in on se je skoz Odeso na Nemško podal, da bi v Lipsii, kjer je Vuk Stefanović svoje dela natisniti pustil, Serbiano v natis dal. V nji on prepeva nar imenitnejše serbske dogodbe o dobi Černega Jurja in Miloša. Pesniškega duha mu ne moramo odreči, desiravno so vse dogodbe, ktere on popisuje, popolnoma resnične. Mesca Kresnika 1827 je nemškim deželam slovo dal. Preden je Lipsio zapustil, je šel še na sprehod v Weimar; akoravno je neizmerno po domovini hrepenil. Ni hotel Nemškega zapustiti, da bi ne bil Goethe-ta osebo poznal, ki je nar prvi vrednost serbskega pesništva spoznal, in Nemcam odkril.

24. Ustaja Serbov.

Janičari so v Belgradu leta 1801 belgrškega pašata umorili, ki jih je v razvujzdanosti oberzdati hotel. Njih poveljniki so deželo posedli in v 17 Nahij razdelili. Njih štiri so vladarstvo prevzeli; s turškimi carstvom jih je le vera vezala, imenovali so se ti vladarji Dahii, so tri leta gospodovali, in deželo z silnim stiskanjem zmolzi. Vse Turke in Serbe, ki so se jim nevarni zdeli, so pomorili, in so tako v ljudu maščevanje zbudili in protivnost. Tudi prostovoljec avstrijske armade Juri Petrovič, Černi Juri imenovan se jim je nevarin zdel. Poslali so trumo Turkov v vas Topolo, da bi ga umorili. Juri pa zbeži, si zbere tovaršev in se začne z po-

sameznimi trumami vojskovati. Sreča je povsod junaka spremljala, in njegovim naredbam je bilo vse pokorno. Clo Turki so v začetku Serbom pripomogli proti morivcem svojega pašeta, in so pobegnene Dahie na otoku Adakale serbskemu glavarju Milenkotu izročili, ki jih je pomoril in njih glave v serbski tabor v Belgrad prinesil. Med tem je tje en turški opravnik od Sultana poslan prišel, da bi se s Černim Jurjem pogovoril in vstajo in vničenje Janičarov napeljal. Černi Juri, ki je že skorej vse terdnjave v svoji oblasti imel, se je napravil z zastopnostjo opravnika Belgrad z naskokom vzeti. Kar je namenul, je srečno izpeljal. Mesto in terdnjavo je napadil in vzel; vsi topovi, orožje in cela vojskna priprava je padla v njegovo oblast, ki je bil zdaj dosti mogočen, tudi Turkom se v bran postaviti. Muhasil, ki je dobro previdil, da ni več varno zanjga se v Belgradu daleč muditi, zbegne v Carigrad. Zdj se serbski narod očitno dvigne proti Turkom, in pošlje močne armade na straneh Bosne, Albanie in Bulgarie Otomanom nasproti. Turki so bili večkrat hudo tepeni. V letu 1807 rusovska armada v Moldavo pride in se zjedini z serbsko, ki je že 80,000 vojsakov imela. Turki so bili hudo stiskani, so torej z Rusi in Serbi primirje sklenili, pa med tem glavno moč proti Serbom obrnuli. Juri je njih zvijačo kmalo zapazil, in jim pri Novi-Pasar sam nasprot šel v letu 1809; ravno takrat je poslal v Bosno Lukata Lazareviča in v Niš Milojeta Petroviča. Černi Juri in Luka sta dobro napredovala, Miloje pa se je Turkov bal, in je bil pri Kamenzu zmagan. Po dokončani vojski ga Juri pred vojaško sodbo pokliče; on pa čez mejo pobegne, je bil pa izročen in ob glavo djan. Napad Francozov na rusovsko 1812 je primoral carja z Sultanom pogodbo storiti, mir je bil sklenjen 28. Kresnika 1812 v Bukarestu. Serbske zadeve so bile v tem primirju zapopadene. Ali vojvodi so se tako slabo vedli, da je bilo čez eno leto spet celo Serbsko v turški oblasti. Černi Juri je z drugimi vojvodi čez mejo v sosedne deržave pobegnul. Turki primirja niso deržali. Veliko Serbov so zaredoma pomorili. To je iz novega lindstvo hudo zdrazilo. Eden njih vojskovodj z imenom Miloš Obrenović se je skorej celo zimo 1813 Turkom branil, dokler mu niso amnestie dovolili. Sreča je bila za tega junaka, da je bil za vezirja v Belgradu Skopljak-paša Sulejman, njegov pobratim postavljen. Ta ga je postavil za viksega kneza, in je s tem dosegel, da mu je bil on udan in drugi knezi. Miloš je pri drugi vstaji toliko zaupanja si pri narodu zadobil, da je bil za vodja in pozneje za vladarja zvoljen.

V drugo se je narod pomladi 1815 dvignul in primirje še tisto poletje sklenul, na njegovi podlagi stojijo še današnje deželne zadeve. V letu 1817 je prišel Černi Juri pred ko ne s zastopnostjo Grekov nazaj na Serbsko, da bi z novega narod k vstaji obudil. Pa Miloš in starasini so za dobro spoznali, ako hočejo mir s Turkom imeti, Černega Jurja umoriti, in njegovo glavo v Carigrad poslati. Umril ga je en vojvod v Semendriskem okrožju, ko je on spal. Tako je ta slavni junak še z svojo smertjo narodu koristil.

Junaško dekle.

V zadni ogerski vojski se je ljubica nekiga grenadirskega korporala prav junaško skazala. V boju pri Pered so 3 oklepniki in kanonirji ranjeni obležali; ona pa jih je zaporedoma na herbtu iz bojsa na varni kraj odnesla in jim rane obvila. Torej je bla tudi v vojaškemu razglasu očitno pohvalena, in z 50 goldinarji obdarjena. Ime tega junaškega dekleta je:

Hermina Pšik.

Z m e s.

V Sonthamptonu so 5. t. m. Košuta pričakovali. Parobrod Sultan je pač iz Carigrada prišel, pa Angličanam zaželjeniga moža ni sabo pripeljal. Košut scer veliko od angličanske pomoči blede, in v duhu že grom angličanskih topov sliši, pa kdor Košuta in Angličane pozna, se te Košutove prerokbe ne bo zbal.

Tiskarni pogrešek.

V zadnim listu Slovenije naj se pri opombi vredništva na 1. strani namesto literalni popravi liberalni.